

p. 21); «llest, aviat» entenia Mn. Serra quan a Estac li deien «lleu, lleu!» (AORBB v, 235). És la continuació de l'àrea occitana: aranès *lèu*, viu encara a tota la vall; mentre que en altres parlars gascons en part ho reforcen amb un altre adverbí, p. ex. a les Landes, en resposta a la frase «bientôt il faudra semer l'avoine» de Millardet li contestaren en un quarter (a l'O. i NO. del territori) *lèu*, en els altres tres quaters *ben-lèu* (o *banlèu*, *manlèu*) (*Atlas*, n.º 54); i això últim continua més enllà del departament: *belèu* «bientôt» a La Teste de Buch (Moureau): o sigui la mateixa combinació que, partint de l'acc. 'fàcilment', ha pres en el Ross. el sentit de 'potser' (veg. els detalls en BELLEU). Una altra evolució semàntica, amb la mateixa repetició intensiva que anotava Serra, ha donat l'eiv. *lleu-lleu* «suavement, despacio» (PzCabr.).

Lleus en plural, i després *lleu*, se substantivà amb el significat de 'pulmons', atesa la manca de pes i consistència esponjosa d'aquesta part del cos dels animals (dels quals, sacrificats, és dels que es diu més sovint) (cf. la substantivació i accs. paraHeles que presenta el cast. *livianos*): ja en textos de S. XIII i XIV (Llull; *Tre-sor d. Po.*). «La Viuda endiablada --- no tinc altre desig en aquest món sinó que la ves açotar per vila tota nua ab leus de vaca, que li donassen per los costats, per los ulls e per la cara», esclatava Plaerdemavida (JoMartorell, Ag. III, 56.17); «fa-s donques la veu --- los leus o polmos, axí con manxes, envien lo vent, e despuys que és enviat lo revoquen e cobren», *Cu-rial* (NCl. III, 7).

«Lo canó de la gargamella --- les frexures o lleus: pulmo; les parts dels lleus y fetge: fibra; lo cor ---; los lleus y fetge tot junt: exta, viscera», Onofre Pou (*Thes. Puerilis*, 252); oblidat avui a les capitals i a moltes comarques del Princ., segueix viu en d'altres, sobretot més enllà de l'Ebre: una català del Nord havent preguntat davant meu a la Pobla Tornesa per la perdiu de l'anyell, els vingué això molt de nou, fins que un altre els explicà «volen dir lo *lèu*» (1935); i a la PnaCast. en fan una frase figurada: «en tot el lleu: a tot pulmó, amb descaro» (Borràs Jarque, *BSCC* xv, 265); eiv. «lleu: pulmón», PzCabr.

En els segles baixos l'adjectiu *lleu* havia reculat tant en l'ús oral de la llengua (sota la concurrència creixent de *lleuger*) que, confinat cada cop més a les accs. més translàcies i figurades, la paràlisi creixent de la llengua en el camp de la poesia elevada i de la prosa doctrinal féu que molts l'oblidessin en aquests camps estilístics (Belv. i Lab. 1840 no registren altra cosa que el llatínisme acastellanat *leve*), però amb la Renaix. se li restaurà des del principi tot el seu vigor, i avui aquella crisi passatgera està oblidada.

DERIV. cultes: *Levissim. Levitat.*

Lleuger, del ll. vg. *LEVIARIUS, base comuna amb oc. *leugier* i fr. *léger* (des del qual passà com a manlleu al cast. *ligero*, port. *ligeiro*, it. *leggiero*), concurrent que li sorgí a LEVIS en els estrats més baixos del ll. vulgar central (tal com *LEVIANUS en l'occidental > cast. *liviano*, port. ant. i gall. *livão*, -viam) i que des

del principi es féu càrrec, amb caràcter majoritari, de les accs. més materials d'aquest adjectiu; en català el trobem també des dels orígens literaris, en el S. XIII: «molt leugiers som a enganar, e dèbils a obrar e frèvols a contrestar: cor, si devesir volem entre bé e mal, em leugerament enganatz», *VidesR*, 2v2; «lo foc e l'èer son *laugers* e en lo enllassament que l'aygua e la terra han ab lo foc e l'èer ---», Llull (*Merav.*, Ag. II, 132); ja apareix abundantment en Llull, Muntaner etc.; i cf. infra *lleugerament*.

S'usà *lleuger* com adv.: «Desert d'amics, de béns e de senyor, / en estrany loc y en estranya encontrada / --- / eu ai vist temps que no-m plasia res: / are -m content d'açò que-m fa tristura, / e los grillons *leuger* ara preu més / qu'en lo passat la bella brodadura», Jordi de Sant Jordi (quasi com 'em sento propens a preferir').

«Esquadra de cavalls lleugers: armatura expedita manus», OPou (*TbPu.*, 175). Ha seguit vigorós fins avui i aplicable a totes les accs. pròpies i figurades en tot el domini; «la modèstia és un dels fingiments que sols poden enlluernar a la gent *lleugera*», NOLLER (*La Pap.*, p. 21).

La pron. *ləužé* es manté quasi general en cat. central; en el P. Val. predomina la pronúncia *ləužér* en el nivell popular (J. G. M., 1935), amb l'habitual dissimilació *e-é*, i no és estrany, mentre no surti del cercle estrictament col·loquial o costumista, que l'hagi escrita fins i tot algun bon narrador (Ed. Mtz. Ferrando, *BSCC* xiv, 323); a les Illes tenen molta extensió vulgar certes pronúncies alterades segons tipus de modificació fonètica freqüent (dilació cons. sobretot): eiv. «llugé: ligeró» (PzCabr.); *žəužé* a Mall. en pobles del N. sobretot (Sóller, Fornalutx, Búger); i això, complicat amb la reducció del diftong, en bastants de la pàgsia central etc.: *žuzé* també a Búger, i a Mancor, Caimari, Manacor, *žuzé* Pina, Costitx, Puigpunyent; anàlogament Alacant *ğəuğé* (*BDLC* iv, 270), *jutgé* també a Lluçmajor (*BDLC* xv, 207).

Lleugerament, freqüent sobretot, a l'Edat Mitjana, amb el sentit de 'fàcilment': «Nathana temé --- la frevoltat de coratge de fembra, qui *leugerament* se gira, e ac pahor que sa mare no li faés alcuna maestria ---» [*la donna è mobile...*!], Llull (*Blanq.*, *NCl.*, 125.21); «qui pensa lo poder de Déus, e pensa lo poder nostre, *llaugerament* pot cascú pensar que no és als mas Déus, e l seu poder: con aquest libre asenyaladament se fa, a honor de Déus e de la sua beneyta Mare e del casal d'Aragó», Muntaner, § 1 (mal puntuat en les eds. Bofarull, p. 5.5f., Casac. I, 16.30; amb a segons aquella).

Lleugeresa [*laugerea*, c. 1500, Pardo de la Casta], abans (*l*)*leugeria* [Llull]; *alleugerir* [*DBal.*, Bulb., Vogel] preferible i avui preferit a *alleugarer* [Belv., Labèrnia] i *enlleugerir*, que és de Verdager: «Llavors apar l'horrible volcà, foguera d'ossos / --- / per hont al cel muntavan los fills de Lucifer / --- / De tan feixuga càrrega la terra *enlleugerida* / a deixondar a Hesperis lo rey dels hèroes ve / ---», *Atlàntida* x, 4a (1867 = 1878); *alleugeriment* o [Belv., Lab.] *alleugerament*; *alleugeridor*, -ador; *alleugerida*, -ada, -able.